

## The Ethnobotany of some Legume plants around Birecik (Şanlıurfa)

Hasan AKAN<sup>\*1</sup>, M. Maruf BALOS<sup>2</sup>, Ahmet Zafer TEL<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Harran Üniversitesi, Fen Edeb. Fak, Biyoloji Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye, hakan@harran.edu.tr

<sup>2</sup> Şanlıurfa Milli Eğitim Müdürlüğü, H. Sabiha Özbek Lisesi, Şanlıurfa, Türkiye

<sup>3</sup> Adıyaman Üniversitesi, Fen Edeb. Fak, Biyoloji Bölümü, Adıyaman, Türkiye, aztel@adiyaman.edu.tr

### ABSTRACT

This study is carried out to determine ethnobotany feature of Leguminosae family plants, between 2004-2006, within the boundaries of Şanlıurfa. Şanlıurfa, Turkey, according to the grid system, enters into squares of C6, C7, C8. 150 taxa of the Leguminosae family have natural distribution in Şanlıurfa region. Some of these plants has been shown to be of value in terms of ethnobotany. Among these *Astragalus aduncus*, *A. aleppicus*, *A. ancistrocarpus*, *A. hamosus*, *A. russelii*, *Coronilla scorpioides*, *Hippocrepis unculiquosa*, *Hymenocarpus circinnatus*, *Lathyrus cicera*, *Lens orientalis*, *Medicago granadensis*, *M. orbicularis*, *M. polymorpha*, *M. rigidula*, *Melilotus officinalis*, *Prosopis farcta*, *Trifolium campestre*, *T. resupinatum*, *T. stellataum*, *Trigonella astroites*, *T. coelesyriaca*, *T. mesopotamica*, *T. monantha*, *T. monspeliaca*, *T. spruneriana*, *Vicia anatolica*, *V. hybrida*, *V. narbonensis*, *V. sativa* species, such as is used for animal feed; *Alhagi pseudoalhagi*, *Astragalus russelii* species have been used as firewood, and *Glycyrrhiza glabra* commonly consumed as a drink. In this study, Legume plants around Birecik and patterns of use among the population will be given.

**Keywords:** *Leguminosae*, legume family, Ethnobotany, Şanlıurfa

### Birecik (Şanlıurfa) Yöresindeki Bazı Baklagil Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri

### ÖZET

Bu çalışma 2004-2006 yılları arasında Şanlıurfa sınırları içerisinde Leguminosae familyasında etnobotanik özelliği olan bitkileri tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Şanlıurfa, Türkiye'nin grid sistemine göre C6, C7, C8 karelerine girmektedir. Şanlıurfa yöresinde Leguminosae (Baklagiller) familyasına ait 150 taksonun doğal yayılış gösterdiği ve bunların bir kısmının etnobotanik açısından değer taşıdığı tespit edilmiştir. Bunlar arasında *Astragalus aduncus*, *A. aleppicus*, *A. ancistrocarpus*, *A. hamosus*, *A. russelii*, *Coronilla scorpioides*, *Hippocrepis unculiquosa*, *Hymenocarpus circinnatus*, *Lathyrus cicera*, *Lens orientalis*, *Medicago granadensis*, *M. orbicularis*, *M. polymorpha*, *M. rigidula*, *Melilotus officinalis*, *Prosopis farcta*, *Trifolium campestre*, *T. resupinatum*, *T. stellataum*, *Trigonella astroites*, *T. coelesyriaca*, *T. mesopotamica*, *T. monantha*, *T. monspeliaca*, *T. spruneriana*, *Vicia anatolica*, *V. hybrida*, *V. narbonensis*, *V. sativa* gibi türlerin hayvan yemi olarak kullanıldığı; *Alhagi pseudoalhagi*, *Astragalus russelii* türlerin yakacak olarak kullanıldığı, *Glycyrrhiza glabra* türünün ise içecek olarak sıkça tüketildiği gözlenmiştir. Bu çalışmada Birecik ve çevresindeki baklagil bitkilerin halk arasındaki değişik kullanım şekilleri verilecektir.

**Anahtar Kelimeler :** *Leguminosae*, Baklagiller, Etnobotanik, Şanlıurfa

\*Corresponding Author/Yazışmalardan Sorumlu Yazar: Hasan AKAN

Adres: Harran Üniversitesi, Fen Edeb. Fak, Biyoloji Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye.

e-mail: hakan@harran.edu.tr

## GİRİŞ

İlkçağlardan günümüze değin insanoğlu kendi yöresinde bulunan bitkilerden farklı amaçlarla, çeşitli şekillerde yararlanmıştır. Önceleri doğadan topladıkları yabancı bitkileri kullanmış, sonraları en çok kullandıklarının tarımını yapmışlardır.

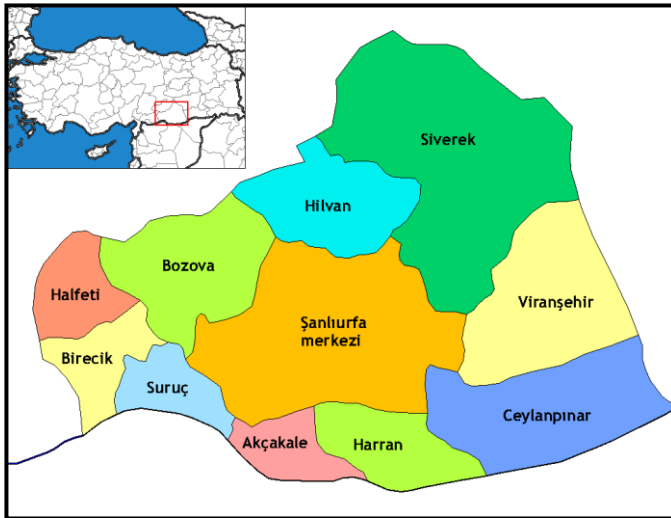
Dünyada ilk tarımın yapıldığı bölge olan Güneydoğu Anadolu'da, bugün halk arasında ilaç yapımında kullanılan anason, nane, arpa, meyan kökü gibi bitkisel drogların tedavide kullanıldığı bilinmektedir (Asil ve ark., 1984.).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, etnobotanik özellikleri açısından araştırılması gereken bölgelerden biridir. Bölge halkının çoğunluğu, kırsal alanlarda yaşamaları nedeniyle yabancı bitkilerle yakından ilgilidir.

Tohumlu bitkiler âleminde içerdiği tür sayısı bakımından dünyada üçüncü sırada yer alan Baklagiller veya bilimsel adıyla *Leguminosae* familyası, dünya üzerinde 650 cins ve 18.000 dolayında tür içermektedir (Pollhil & Raven, 1981). Türkiye Florasında ise 400 taksonu endemik olmak üzere 71 cins ve 1013 taksonla temsil edilmektedir (Erik & Tarıkahya, 2005).

Yaptığımız literatür taramaları sonucunda, bölgede yapılan ilk etnobotanik çalışmalar arasında; GAP Yöresindeki Tıbbi ve Endemik Bitkiler (Saya, 2001), GAP Yöresinde Kapari'nin Etnobotaniği (Akan ve ark, 2004), Şanlıurfa Semt Pazarlarında Satılan Doğal Bitkilerin Etnobotaniği (Akan ve ark, 2005a), Şanlıurfa İstotunun Tarihçesi ve Etnobotanik Özellikleri (Akan & Aslan, 2005), Kalecik Dağı'nın Etnobotanik Özellikleri (Akan ve ark 2005b), GAP Yöresindeki Tıbbi ve Aromatik Bitkiler (Akan ve ark, 2005c), Arat Dağı etnobotaniği (Akan ve ark, 2008) ve Zeytinbahçe ile Akarçay arasında kalan bölgenin etnobotanik özellikleri (Balos ve Akan, 2007) adlı çalışmalar gösterilebilir.

Birecik, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat bölümünde Şanlıurfa iline bağlı 47.034 nüfuslu bir ilçe merkezidir. Fırat ırmağının eskiden sadece doğu kıyısındaiken son yıllarda her iki kıyısı üzerinde, deniz seviyesinden 450 metre yükseklikte kurulmuştur (Şekil 1).



Şekil 1: Birecik'in coğrafik haritası (www. http://www.wikimedia.org)

## MATERYAL ve METOT

Vejetasyon döneminin başından sonuna kadar, iki yıllık sürede belirli periyotlarla araştırma alanına gidilmiş ve bitki örnekleri toplanmıştır. Toplanan bu bitki örnekleri lokaliteleri ile birlikte gerekli arazi kayıtları yazılarak numaralandıktan sonra herbaryum tekniğine uygun olarak preslenip kurutulmuştur. Bu bitkilerin teşhisinde temel kaynak olarak Türkiye Florası'ndan (Davis, 1965-1985) yararlanılmıştır. Bitki örnekleri, Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Herbaryumu'nda muhafaza edilmektedir.

Etnobotanik çalışma yapılırken, öncelikli olarak alandan toplanarak herbaryum örneği haline getirilen bitki örnekleri kullanılmıştır. Yöre halkı ile birebir görüşülmüştür. Görüşme sırasında sorulan belli başlı sorular şunlardır:

- Yakın çevrede toplanan ve kullanımı olan bitkilerin neler olduğu.
- Bitkiye verilen yöresel isimler.
- Bitkiden yararlanma yolları ve kullanım biçimi.
- Bitkilerin hangi mevsimde toplandığı.
- Bitkinin toplanma şekli ve bitkinin hangi kısımlarının toplandığı.
- Bitkinin toplanan kısımlarından araziden ne kadar toplandığı.
- Bitkinin kültürünün yapıp-yapılmadığı.

Uygun vejetasyon dönemlerinde birebir görüşülen kişilerle birlikte çalışma alanı gezilerek veriler toplanmıştır. Arazi gezileri yanında, toplanan ve kartonlara yapıştırılarak hazırlanan kuru bitki örnekleri halka gösterilerek bunlardan yararlanıp yararlanmadıkları ve yerel isimleri de sorulmuştur. Birebir görüşülen kişiler kadınlar, erkekler ve çocuklar olmak üzere üç gruptan oluşmaktadır.

Bitkilere verilen yöresel adlar, halk arasında kullanılan yöresel diller ile yakından ilgilidir. Türkçe bilmeyen özellikle yaşlı kadınların verdikleri yerel isimlerin aslına dokunulmamış ancak anlatılan kullanım biçimleri bölgeden insanların yaptığı çevirilerle, Türkçe olarak verilmiştir. Bu çalışmada, halkın çeşitli amaçlarla yararlandığı bitkilerle ilgili bilgiler tamamen kendi araştırmalarımıza ve derlemelerimize dayanmaktadır.

## ARAŞTIRMA BULGULARI

Bitkiler alfabetik sıraya göre verilmiştir.

### 1-Alhagi pseudalhagi (Bieb.) Desv. (Yöresel adı: Hurnif, Çeti)

Toprak üstü kısımları nefes darlığı için kaynatılarak kullanılır, kaşıntıya iyi gelir. Meyvesi ezilerek yendiği zaman ishali keser. Süpürgesi yapılır. Birecik Belediyesindeki çöpçülerin kullandığı süpürgelerin çoğu bu bitkinin toprak üstü kısımlarından yapılmaktadır.

### 2-Argyrobium crotalarioides Jaub. et Spach. (Yöresel adı: Ververk, ca'de, Collik)

Mide ağrısı (sancı) tedavisinde kullanılır. Sarı petalleri çiğ olarak yenebildiği gibi, taze yaprakları suda ıslatılır. Yapraklar sıkılmak suretiyle elde edilen su ağza damlatılarak da kullanılır. Bitkinin meyvesinin içindeki taneler (tohumlar) tazeyken yenir.

### 3-Astragalus aduncus Willd. (Yöresel adı: gihaye şin)

Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır.

### 4-A. diphtherites Fenzl var. diphtherites Fenzl (Yöresel adı: Kuşkonmaz)

Çıban açıcı olarak kullanılır. Toprak üstü kısmı yakılarak elde edilen külü, zeytinyağı ile karıştırılır. Elde edilen karışım çıban üzerine sürülerek pansuman edilir.

**5-A. asterias** Stev. ex Ledeb. (Yöresel adı: İstiriy belan)

Fıstık bahçelerine zararlıdır. Fıstık ağaçlarının gelişmesini engeller.

**6-A. gaziantepicus** Chamb. et Matthews (Yöresel adı: Guni)

Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır. Bağ bitkilerinin gelişmesini engeller.

**7-A. hamosus** L (Yöresel adı: Yoncaye keraç, Guni)

Meyve şeklinin, küpeye benzemesinden dolayı çocuklar tarafından takı olarak kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

**8-A. lamarckii** Boiss. (Yöresel adı: Guni)

Yaklaşık 25 yıl önce bölgede kıtlık olmuş ve bu bitkinin kökleri hayvan yemi olarak kullanılmış. Kökler çekiçle ezilerek ineklere yem olarak verilmiş.

**9-A. russelii** Banks. Sol. (Yöresel adı: Ballan, pakpako)

Şişkin kaliksleri, tazeiken (kırmızı) yenir. Kaliksleri, çocuklar tarafından patlatılarak ses çıkartılmak suretiyle oyuncak olarak kullanılır. Toprak üstü kısımları ve kökü yakacak olarak değerlendirilir. Kökleri hayvan yemi olarak kullanılır.

**10-Cicer echinospermum** P. H. Davis (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi olarak kullanılır. Bu familyada yem olarak kullanılan bitkilerin tamamına halk tarafından 'yonca' denmektedir.

**11-Coronilla scorpioides** (L.) Koch (Yöresel adı: Colban)

Hayvan yemi. Ayrıca taze tohumları çocuklar tarafından yenir.

**12-Glycyrrhiza glabra** L. var. **glabra** L. (Yöresel adı: Meyan kökü, meyan şerbeti, biyam balı, sûs, ava sûse)

Yörede kullanımı oldukça eskilere dayanır. Özellikle mide rahatsızlıklarında ve böbrek rahatsızlıklarında yoğun kullanımı vardır. İlbahardan sonbahara kadar, kökleri, tarla kenarları, tarla ve Fırat kenarından, pulluk veya kazmalarla, çıkarılır. Köklerin dış kabukları soyulup, geriye kalan kısım tokmakla ezilir ve suda 1-2 saat bekletildikten sonra suyu süzülür. Sıcak yaz aylarında soğuk şerbeti hazırlanarak içilir. Meyan şerbeti, sırtında bakır güğümler taşıyan şerbetçiler tarafından satılmaktadır. Özellikle yaz aylarının ve ramazan iftarlarının vazgeçilmez içeceklerinden biridir. Göğüs yumuşatıcı, balgam söktürücü, nikotin etkisini azaltıcı, idrar söktürücü, tansiyon düşürücü, böbrek taşlarını düşürücü ve kuru öksürüğü giderici olarak kullanılır. Bölgede ihracatı yapılan önemli bir bitkidir. Ayrıca, kurutulmuş toprak üstü kısımları, taht (bir çeşit yatma tahtası, ranza)'ların üstüne döşenir, çardaklarda ve ahır üstlerinde, gölgelik olarak da kullanılmaktadır.

**13-Hedysarum pannosum** Boiss. (Boiss.) (Yöresel adı: Sarmaşık)

Hayvan yemi.

**14-Hippocrepis unisiliquosa** L. subsp. **unisiliquosa** (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi.

**15-Hymenocarpus circinnatus** (L.) Savi (Yöresel adı: Pullu ot)

Hayvan yemi

**16-Lathyrus cicera** L. (Yöresel adı: Colban, Collik)

Bitkinin meyvesi taze iken, tohumları insanlar tarafından yenir. Hem çiğ hem de pişirilerek yenir. Pişirilirken tuzlanır. Taze yenirken tuzlanmaz. Bitki tazeiken hayvan yemi olarak kullanılır.

**17-L. sativus** L. (Yöresel adı: Colkey mara )

Bitkinin meyvesi taze iken, tohumları insanlar tarafından yenir.

**18-Lens orientalis** (Boiss.) Hand.-Mazz. (Yöresel adı: Colban)

Bitkinin meyvesi taze iken, meyve tohumları insanlar tarafından çiğ olarak yenir. Ayrıca, bitkinin toprak üstü kısımları, hayvan yemi olarak kullanılır.

- 19-Lotus aegaeus** (Gris.) Boiss. (Yöresel adı: Yonca)  
Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.
- 20-Medicago lupulina** L. (Yöresel adı: Sıtri, asıl yonca)  
Hayvan yemi.
- 21-M. minima** (L.) Bart. var. **minima** (Yöresel adı: Yonca)  
Hayvan yemi.
- 22-M. noeana** Boiss. (Yöresel adı: Yonca)  
Hayvan yemi.
- 23-M. orbicularis** (L.) Bart. (Yöresel adı: Şufen, Yalancı yonca )  
Hayvan yemi.
- 24-M. radiata** L. (Yöresel adı: Sıtri, asıl yonca)  
Hayvan yemi.
- 25-M. rigidula** (L.) All. var. **rigidula** (Yöresel adı: Sıtri, asıl yonca)  
Hayvan yemi.
- 26-M. sativa** L. subsp. **sativa** (Yöresel adı: Asıl yonca)  
Ceylanpınar ve Birecik yöresinde kültürü yapılan ve hayvan yemi olarak kullanılan bir türdür.
- 27-Melilotus officinalis** (L.) Desr. (Yöresel adı: Yalancı yonca)  
Hayvan yemi.
- 28-Onobrychis crista-galli** (L.) Lam. (Yöresel adı: Dağ gurnikı)  
Tohumları, insanlar tarafından, çiğ olarak yenir. Ayrıca toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.
- 29-O. kotschyana** Fenzl. (Yöresel adı: Yonca)  
Hayvan yemi.
- 30-O. megataphros** Boiss. (Yöresel adı: Gurnik, Gurnuk)  
Kalp ve damar tıkanıklıklarında kullanılır. Bunun için toprak üstü kısımları kurutulur, kurumuş bitki suda kaynatılır, suyu süzülür, soğuduktan sonra sabah aç karna 1 su bardağı içilir.
- 31-Prosopis farcta** (Banks & Sol) Macbride (Yöresel adı: Çeti, hornif, hurnuf)  
Meyvesi, çiğ olarak ya da öğütülerek yenir. Bunun için taze meyvesinin acı olan zar kısmı, sert ve pürüzlü bir zeminde su ile yıkanarak kaldırılır. Zar kısmı kalkınca tatlılaşır ve taze olarak yenir. Meyvesi öğütülerek, tozu suyla karıştırılarak içilir veya kökü suda haşlanır, elde edilen suyu hayvanlara ve insanlara içirilir. Bu şekilde tıbbi amaçlı olarak, insan ve hayvan ishalinde kullanılır. Bu kullanım, aynı zamanda cinsel gücü azaltıcı etki yapar. Ayrıca meyvesi öğütülerek
- 32-Pisum sativum** L. subsp. **elatius** (Bieb.) Aschers. et Graebn. var. **pumilio** Meikle (Yöresel adı: Collikey hatuna)  
Bitki güzel görümlü olduğundan hatunlara atfen bu isim verilmiştir. Tohumları tazeiken yenir.
- 33-Scorpiurus muricatus** L. var. **subvillosus** (L.) Fiori (Yöresel adı: Yonca)  
Hayvan yemi.
- 34-Trifolium angustifolium** L. var. **angustifolium** (Yöresel adı: Gihaye reş)  
Hayvan yemi.
- 35-T. boissieri** Guss. ex Boiss. (Yöresel adı: Yonca)  
Hayvan yemi.
- 36-T. bullatum** Boiss. et Hausskn. (Yöresel adı: Yonca)  
Hayvan yemi.
- 37-T. leucanthum** Bieb. (Yöresel adı: Yonca)  
Hayvan yemi.
- 38-T. pilulare** Boiss. (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi.

**39-T. stellatum** L. var. **stellatum** (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi.

**40-T. tomentosum** L. var. **tomentosum** (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi.

**41-Trigonella coelesyriaca** Boiss. (Yöresel adı: Handedok, Andelko, yonca, Nefel)

Güzel kokulu olup, çiçekleri, düğünlerde saçlara takı olarak kullanılır. Hayvan yemi olarak da yemlere karıştırılır.

**42-T. filipes** Boiss. (Yöresel adı: Yonca, Nefel)

Hayvan yemi.

**43-T. monantha** C. A. Meyer subsp. **monantha** (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi.

**44-T. mesopotamica** Hub.-Mor. (Yöresel adı:

Hayvan yemi.

**45-T. spruneriana** Boiss. var. **spruneriana** (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi.

**46-Vicia aintabensis** Boiss. et Hausskn. ex Boiss. (Yöresel adı: Collik)

Bitkinin meyvesinin içindeki taneler (tohumlar) tazeyken yenir.

**47-V. anatolica** Turrill (Yöresel adı: Colban)

Yeşil meyve tohumları, halk tarafından sevilen ve çokça tüketilen bir türdür. Tazeyken tuzla beraber kavrularak yendiği gibi, çiğ olarak taze nohut gibi de yenilmektedir. Tohumları, suda haşlanan buğday (hedik) gibi de tüketilmektedir. Ayrıca hayvan yemi olarak da değerlendirilmektedir.

**48-V. assyriaca** Boiss. (Yöresel adı: Sıtri, asıl yonca)

Hayvan yemi.

**49-V. ervilia** (L.) Willd. (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi.

**50-V. hybrida** L. (Yöresel adı: Colbane ma'ran, Colban)

Meyve içindeki tohumları, yöre halkı tarafından, tazeyken, çiğ olarak, gıda amaçlı yenir.

**51-V. narbonesis** L. var. **narbonensis** (Yöresel adı: Yalancı Cülban, Colban, Collikey keran)

Meyve içindeki tohumları, yöre halkı tarafından, tazeyken, çiğ olarak, gıda amaçlı yenir.

**52-V. palaestina** Boiss. (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi.

**53-V. peregrina** L. (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi.

**54-V. sativa** L. subsp. **nigra** (L.) Ehrh. (Yöresel adı: Colbane ma'ran)

Meyve içindeki tohumları, çiğ olarak, gıda amaçlı yenir.

**55-V. villosa** Roth subsp. **villosa** (Yöresel adı: Yonca)

Hayvan yemi



Şekil 2: *Astragalus diphtherites* var. *diphtherites* bitkisinin arazideki genel görünümü



Şekil 3: *Argyrolobium crotonarioides* bitkisinin arazideki genel görünümü



Şekil 4: *Cicer arietinum* (Nohut)



Şekil 5: *Glycyrrhiza glabra* var. *glabra* (meyan şerbeti)

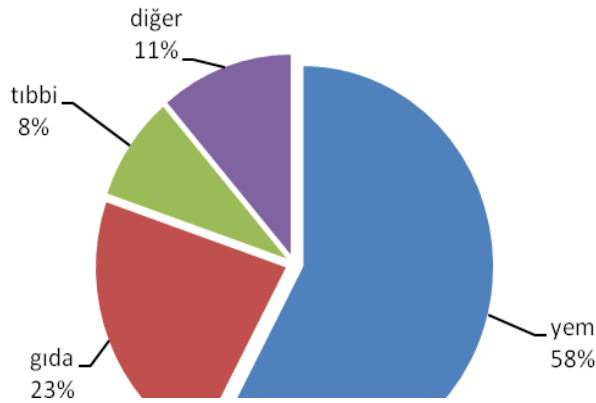
## TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışma sonucunda Şanlıurfa'da doğal yayılış gösteren baklagillerden 55 tanesinin etnobotanik özelliğinin olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu baklagiller içerisinde takson sayısı bakımından ilk sırada olan cinsler *Vicia* (10), *Astragalus* (7), *Medicago* (7), *Trifolium* (7), *Trigonella* (5)'dir.

Etnobotanik kullanım; genelde hayvan yemi ağırlıklı olup, tıbbi amaçlı, yakacak, süpürge ve gıdadır. Hayvan yemi olarak kullanılan bitkiler halk arasında genellikle yonca, yalancı yonca vb. isimlerle anılan *Medicago*, *Trifolium*, *Trigonella* ve *Vicia* cinslerine ait türlerdir.

Tablo 1: Bitkilerin Kullanım amaçlarına göre tasnifi

Gıda	Hayvan Yemi	Tıbbi	Diğer
16	41	6	8



Şekil 6: Bitkilerin kullanım amaçlarına göre dağılım grafiği

Bölgede içecek olarak sıkça kullanılan türlerden biri meyan şerbetidir. Meyan, 'biyan', 'sus' adlarıyla da anılmaktadır. Yörede kullanımı oldukça eskilere dayanır. Özellikle mide rahatsızlıklarında ve böbrek rahatsızlıklarında yoğun kullanımı vardır. Bitkinin köklerinden elde edilen özsu tedavide kullanılır. Özsu (şerbet) elde edilirken önce bir buz kabı alınır. Buz kabının içinden buz çıkartılır. Temizlenmiş kökler buz kabının içine yerleştirilir. Daha sonra buz ezilmiş kök yumağının üzerine yerleştirilir. Buz, köklerin üzerinde yavaş yavaş erir. Buz eridikten sonra elde edilen karışım temiz bir tülbentten süzülür. Dipte biriken kum tanecikleri ayrıştırılır. Daha sonra sabah aç karnına bir su bardağı içilmek suretiyle böbrek ve mide rahatsızlıklarında (ülser, gastrit) kullanılır.

Araştırma alanında yaptığımız etnobotanik çalışma sonucu alanın etnobotanik özellikleri büyük oranda tespit edilmiştir. Bu çalışma, ülkemizin etnobotanik bilgilerine katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

## KAYNAKLAR

- Akan, H., Aslan, M., Eker, İ.,2004. *Capparis* L. (Kapari) Cinsinin GAP Bölgesindeki İşlenmesi, ihracatı ve son populasyon durumu, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 11 (1):105-118.
- Akan, H., ve Aslan, M., A, 2005, Folkloric and Ethnobotanical Research on Şanlıurfa Isot, IVth International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005), İstanbul, p.15.
- Akan, H., Aslan, M., ve Balos, MM., 2005a. Şanlıurfa Semt Pazarlarında Satılan Doğal Bitkilerin Etnobotaniği, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 12 (2):43-58.
- Akan, H., Aydoğdu, M., and Korkut, MM., 2005b. An Ethnobotanical Research of the Kalecik Mountain area. IVth International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005), İstanbul, p.56.



- Akan, H., Aslan, M., ve Balos, MM.,2005c. GAP Yöresindeki Tıbbi ve Aromatik Bitkiler, TBAG/Ç.SEK/22 Nolu Proje sonuç raporu, 136s.
- Akan, H. Korkut, MM, Balos, MM., 2008. Arat Dağı ve Çevresinde Etnobotanik Bir Araştırma, Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Dergisi, 20(1), 67-81.
- Asil, E., ve Şar, S., 1984, Mezopotamya Uygarlıklarında Eczacılık, Ankara Eczacılar Odası Bülteni, 6(3): 74-77.
- Balos, MM., Akan H., 2007. Zeytinbahçe-Akarçay (Birecik, Şanlıurfa) Arasında Kalan Bölgenin Etnobotanik Özellikleri, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen dergisi, 29:155-160.
- Davis, PH., (ed.) 1965-1985. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Edinburgh University Pres, Edinburgh, vol. 3.
- Polhill, R.M. & Raven, P.H. (eds) 1981. Advances in Legume Systematics. Royal Botanic Gardens, Kew.
- Saya, Ö., 2001, GAP Yöresindeki Tıbbi ve Endemik Bitkiler, Türkiye Çevre Vakfı, Yayın No: 143, Önder Matbaa, Ankara.
- Erik, S. ve Tarıkahya, B., 2004. Türkiye Florası Üzerine, Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi, Alp Matbaası, Ankara, 17, 139-163.